

STUDII DE LINGVISTICĂ

czu : 81

Structurile asociative: abordare didactică și experiment asociativ

Viorica POPA, Ala SAINENCO,

Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți, Republica Moldova

Orientarea procesului de instruire spre dezvoltarea de competențe a impus re-conceptualizarea curriculumurilor la toate disciplinele de studiu. În particular, *Curriculum școlar la Limba și literatura română* își propune drept scop „formarea și dezvoltarea la elevi a culturii comunicării, prin stăpânirea resurselor limbii, a culturii literar-artistică, prin cunoașterea/ interpretarea valorilor literare, precum și prin achiziționarea unui instrument teoretic aferent activității literar-artistică, a experiențelor lectorale și estetico-literare” (*Limba și literatura română* 4). În felul acesta, una dintre competențele-cheie, stabilite pentru sistemul de învățământ din Republica Moldova (definită pe baza competențelor-cheie formulate de Comisia Europeană), este competența de comunicare. Competența de comunicare figurează în curriculele pentru toate disciplinele, avînd statut de competență-cheie la disciplina *Limba și literatura română* și statut de competență transversală în cazul celorlalte discipline școlare. Incluziunea acesteia în toate curriculele pune în evidență, o dată în plus, importanța comunicării și a limbajului ca mijloc principal de comunicare, omniprezent și pantemporal.

La primul nivel de articulare a limbajului, se produce cuvîntul, semnul lingvistic care unește „un concept și o imagine acustică (...), amprenta psihică a acestui sunet”; „termenii implicați în semnul lingvistic sunt amîndoi psihici și (...) ei sunt uniți în mintea noastră printr-o *legătură de asociere* (subl. noastră – V.P., A.S.)” (Saussure 2007: 85). Legătura de asociere se manifestă, prin urmare, și la primul nivel de articulare, în afara acestei asocieri cuvîntul neavînd existență. Nici ca unități minimale ale limbii, dotate cu semnificație și asociate unui referent, în psihicul uman, cuvintele însă nu există izolat. Așa cum afirmă Ferdinand de Saussure, „cuvintele ce au ceva în comun se asociază în memorie; în acest fel, se formează grupuri în sinul cărora domnesc raporturi foarte diferite. (...) Le vom denumi *raporturi asociative* (subl. noastră – V.P., A.S.)” (idem 136).

Pornind de la esența asocianismului – care se reflectă în cîteva legi: legea contiguității (referitoare la contiguitatea în timp, la evenimente care s-au petrecut simultan sau succesiv în experiența subiectului și care determină formarea unei asociații), legea asemănării (asemănările dintre lucruri, fenomene, idei generează asociații), legea contrastului (gîndirea unui lucru determină, prin asociație, evocarea a ceea ce este opus, contrastant), legea frecvenței (se asociază idei mai des evocate) etc.¹ – Aristotel clasifică asociațiile în asociații prin contiguitate în timp și spațiu, prin asemănare, prin contrast.

¹ Cf. (Curelaru I, Didier 2009: 27-28).

STUDII DE LINGVISTICĂ

Relațiile asociative, într-o manieră diferită, se manifestă și în plan sintagmatic: cuvintele se asociază pentru a desemna/a relața despre situații, „obiecte și fenomene (relativ) izolate, care își manifestă esența în mod independent” și „obiecte și fenomene încadrate în anumite raporturi cu alte obiecte și fenomene”. Fiecare dintre aceste două tipuri de manifestare și interacțiune a obiectelor este reflectat în structuri propoziționale distincte. Pentru prima categorie, „din punct de vedere sintactic avem o singură structură: cuvântul ce denumește obiectul izolat începe lanțul de raporturi sintactice, iar cuvântul ce denumește forma de manifestare a acestui obiect continuă și încheie acest lanț”. Pentru cea de-a doua categorie, structurile încorporează, pe lângă subiect și predicat, unități sintactice care le saturează sensul: complemente directe, complemente indirecte, complemente de agent. Ambele tipuri de situații pot fi plasate într-un cadru temporal sau spațial (explicitat printr-un complement circumstanțial de timp și, respectiv, de loc), pot fi generate de anumite cauze (complementul circumstanțial cauzal), pot fi subordonate unor scopuri (complementul circumstanțial final) etc. (a se vedea Ețcu 2000).

În acest fel, comunicarea presupune, implicit, realizarea de către vorbitori a cel puțin două tipuri de asocieri: asocieri în afara enunțului și asocieri în cadrul acestuia. Reținem, în acest sens, dintre numeroasele definiții ale comunicării, definiția lui Level și Galle: „comunicarea presupune asocierea elementelor cognitive și afective cu scopul de a transmite informații, a inspira credințe, a induce emoții sau a evidenția comportamente printr-un proces alternant de relații între scris, vizual, non-verbal, vocal auditiv, simbolic și comportamental” (apud *Importanța 1*).

Dicționarul explicativ al limbii române, la articolul *asociere*, dă următorul sens: *acțiunea de a (se) asocia și rezultatul ei, ceea ce înseamnă a se uni, a se grupa cu cineva pentru atingerea unui scop comun; a lua parte sau a face să ia parte, împreună cu alții, la o acțiune, la o inițiativă* etc. Sensul respectiv vizează asocierea umană, care însă, printr-o interpretare metaforică, poate fi raportată și la comunicare. Într-adevăr, procesul de comunicare este *unirea/ gruparea* unor persoane, care au drept scop transmiterea unui mesaj, făcând uz de un cod și de un canal. Familia lexicală a cuvântului (*asociat, asociativ, asociativitate, asociație, asociaționism, asociaționist*) pune în evidență relația dintre limbă și psihic, impunând interpretarea conceptului de comunicare ca realitate lingvistică și/sau ca noțiune a domeniului psihologiei. Pornind de la faptul că asociația apare și cu sensul de proprietate a psihicului de a lega între ele mai multe imagini senzoriale, idei etc., apariția unei reprezentări atragând în conștiință o altă reprezentare asemănătoare sau întâlnită anterior; legătură între reprezentări, idei etc. pe baza acestei proprietăți (DEX 1998: 65), considerăm întemeiată intenția autorilor de manuale de a propune în clasele gimnaziale situații în care s-ar cere stabilirea unor asociații pentru cuvinte.

Mai mult, acest fapt este indispensabil în formarea elevilor ca personalități, întrucât conform studiilor psihologice, la vârsta preadolescenței, una dintre particularitățile

STUDII DE LINGVISTICĂ

memoriei constă în creșterea posibilității de a stabili asociații complicate, de a corela materialul nou cu cel vechi, de a include materialul nou în sistemul de cunoștințe. Cercetările efectuate au demonstrat că, spre finele acestei vârste, elevul este apt de a stabili trei feluri de asociații: locale (în cadrul unei teme), asociații în cadrul unui singur obiect de studiu și asociații dintre diverse obiecte de studiu. Anume această posibilitate de a stabili asociații îi permite preadolescentului a evidenția legătura dintre discipline, a înțelege unitatea lor, a-și forma sistemul propriu de cunoaștere². După cum reiese din studiile de psihologie, formarea asociațiilor constituie un proces deloc neglijabil. În acest sens, David Hartley a recunoscut asociația ca „un mare principiu al vieții mintale” și a „făcut din repetiție principiul fundamental al tuturor asociațiilor”. Pornind de la ideea că asociația este „singurul principiu de organizare a vieții psihice”, James Mill considera că întreaga bogăție a vieții psihice provine din gruparea senzațiilor și a cóniilor lor, care sunt ideile, în nenumărate combinații prin intermediul mecanismului asociațiilor³.

Includerea exercițiilor pliate pe asociații⁴ este motivată și prin necesitatea de a orienta elevul spre realizarea legăturilor transdisciplinare, care urmărește „eșalonarea optim sincronizată a conținuturilor lingvistice/ literare cu cele ale disciplinelor umane pe arii curriculare, precum și pe clase, în cadrul disciplinei” (*Limba și literatura română* 5). Ideea trandisciplinarității⁵ este de a stabili legături între fapte, oameni, culturi, religii, discipline, dintre tot ceea ce unește, ceea ce traversează diverse zone ale domeniului cunoașterii și ceea ce este dincolo de toate domeniile cunoașterii” (Callo et alii 2007: 4). Astfel, trandisciplinaritatea, realizată prin metoda asociațiilor, va genera conturarea unei viziuni globale asupra studiului limbii și literaturii, va focaliza procesul de studiu pe posibilitatea de a aplica ceea ce învață elevul la școală în practica lui cotidiană și perspectiva de utilizare a cunoștințelor ulterior.

² Să se compare: elevii de vîrstă mică în unele cazuri întîlnesc greutăți la căutarea cuvintelor sau obiectelor, la care poate fi raportată informația propusă pentru a fi memorată, iar în alte cazuri pur și simplu nu știu cum să utilizeze raportarea drept cale de memorare.

³ Apud (Zlate 2000: 334-335).

⁴ Înțelegerea importanței asociațiilor a contribuit la extinderea domeniilor de cercetare. În domeniul lingvistic, cercetările de acest gen s-au soldat cu apariția de dicționare asociative ale limbilor, care oferă un model de structurare a cîmpurilor asociative, înscriind în structura lor o totalitate de norme asociative, obținute prin experiment asociativ în baza unei liste de cuvinte-stimul. Pînă la momentul actual, au fost elaborate și editate dicționare asociative pentru cîteva zeci de limbi. Autorii primului dicționar asociativ (1910) G. Kent și A. Rosanoff au folosit în calitate de stimul 100 dintre cele mai frecvente și cunoscute cuvinte, realizînd experimente asociative cu o mie de purtători ai limbii engleze, diferiți ca apartenență socială, vîrstă, studii, gen. Cercetătorii au înregistrat peste 100 de reacții de răspuns pentru fiecare stimul, pe care le-au catalogat în dicționar. Un nou dicționar asociativ bazat pe experimentul asociativ cu maturii a fost elaborat abia după 40 de ani – W.A. Russel, J.J. Jenkins, *The Complete Minnesota Norms for Responses to 100 Words from the Kent-Rosanoff Word Association Test*, Minneapolis, 1954.

⁵ Cf. (Callo et alii).

STUDII DE LINGVISTICĂ

În vederea formării și dezvoltării subcompetențelor *Valorificarea mijloacelor expresive ale limbii române literare, în diferite situații de comunicare orală și scrisă, Producerea textelor care reflectă propriile experiențe senzoriale, idei, judecăți, opinii, argumente, Exprimarea adecvată a propriei identități, prin conștientizarea apartenenței la comunitatea lingvistică a vorbitorilor de limbă română*⁶, autorii manualelor propun următoarele activități de învățare (conform manualelor aprobate de Ministerul Educației până în anul 2010):

- în clasa a VII-a (autori: Cartaleanu Tatiana, Ciobanu Mircea, Cosovan Olga):
 - a) În baza textului lui Alexei Mateevici și a picturii lui Mihai Greuc, propuneți o serie de asocieri dintre *grai/ limbă, soare/ lumină și piine/ existență*. Confrunțați opiniile voastre cu cele ale colegilor (p. 19);
 - b) Asociați fiecare dintre cuvintele date cu câte trei unități lexicale. Înscrieți îmbinările: *viabil, a devia, vădit, rutină, metodă* (p. 24);
 - c) Asociați numele de culori cu obiecte care au această culoare. Explicați în câte un enunț de ce anume obiectul respectiv a servit ca etalon de culoare: *cafeniu, portocaliu, arămiu, argintiu, cărămiziu, vișiniu, cenușiu, sidefiu, plumburiu, pământiu* (p. 35);
 - d) Asociați noțiunea de limbaj al florilor cu obiceiul de a dărui flori la diferite ocazii. Ce este important în acest context: specia, culoarea sau cantitatea? (p. 57);
 - e) Înscrieți-vă asocierile (cuvinte și îmbinări) în legătură cu substantivul *scriitor*. Comentați oral asocierile (p. 86);
 - f) Asociați verbele de mai jos cu acțiunile voastre proprii, incluzând în enunțuri formele date: *explicam, rezolvasem, descoperii, am clasificat, voi analiza, am să proiectez, aș fi ilustrat, să produc* (p. 87);
- în clasa a VIII-a (autori: Cartaleanu Tatiana, Ciobanu Mircea, Cosovan Olga):
 - a) !⁷Cîmp asociativ al cuvîntului *toamna* (p. 10-11);
 - b) Asociați ideea de *clopot* și *sunet al clopotului* cu diferite situații din viață. Citiți articolul de mai jos și comentați posibilitatea de a utiliza acest cuvînt cu sensuri diferite: Clopot – 1. Obiect de metal (în special din bronz) de formă conică, cu o limbă mobilă de fier în interior, care, lovindu-se de pereți, produce sunete; 2. Sunetul acestui obiect; 3. Piesă asemănătoare cu acest obiect, avînd diverse întrebunțări; 4. Camera de aer pentru lucrări sub apă (p. 26);
 - c) Alcătuiți cîmpurile asociative ale cuvintelor: *tristețe, tăcere, condei* (p. 31); ! al cuvintelor *meșter/ artist* (p. 38-39); al cuvintelor *singur/ singurățate* (p. 64-65);

⁶ Cf. (*Curriculum școlar*).

⁷ Semnul ! va marca faptul că în manual se rezervă o unitate de învățare la începutul unui capitol (~1-2 pagini) cu exerciții bazate pe fenomenul asociației.

STUDII DE LINGVISTICĂ

al cuvintelor *nisip/ deșert* (p. 108-109); al cuvîntului *școală* (p. 130-131); al cuvîntului *teatru* (p. 154-155);

- d) Asociați propozițiile de mai jos cu diferite acțiuni. Utilizați verbul-nume al acțiunii ca regent și propoziția dată – ca o propoziție subordonată circumstanțială de mod: *Cum se obișnuia pe vremuri; cum se considera corect; cum a învățat de la alții; cum s-a priceput, cum i-a venit la socoteală; cum l-a dus capul* (p. 177);

– în clasa a IX-a (autori: Cartaleanu Tatiana, Ciobanu Mircea, Cosovan Olga):

- a) Discutați cu colegii replica: „Dacă vreți să știți, ciobănitul ista al lui n-a fost decît o comedie curată, pentru că oile iestea ale lui n-au fost decît niște oițe imagine, închipuite!” Notați toate asocierile și ideile în legătură cu *visul, creația, imaginația, credința* (p. 40);
- b) Asociați imbinările de mai jos cu diferite realități. Cum vă imaginați aceste drumuri? *Drumul inițiativ, drumuri sud-est europene, drumuri medievale, drumul spre casă, drumul către sine, drumul fără țintă, drumul fără întoarcere, drumul de țară, drum cu peripeții, drum către necunoscut* (p. 147);
- c) Asociați proverbele date cu diferite situații din viață. Relevați problemele pe care le sugerează fiecare proverb: *Călătorului îi șade bine cu drumul. Baba călătoare n-are sărbătoare. Drumul bătut nu trebuie lăsat pentru acela de lângă sat. Cui i-e frică de orice nor nicio călătorie nu face. Să nu lași drumul mare pentru cărare* (p. 149);
- d) Asociați fiecare dintre anii de mai jos cu evenimente, mișcări și personalități notorii. Prezentați oral și coerent lista asocierilor: *1359, 1457, 1859, 1918, 1945, 1991, 2001*. Model: 1848: Revoluția. Pașoptismul. Alecu Russo. Mihail Kogălniceanu. Construiți din fiecare serie de asocieri cîte un enunț (p. 182).

Atragem atenția, în primul rând, asupra folosirii impropriei, în manualele școlare, a verbului *a asocia*, care, cu referire la asociație, presupune realizarea legăturii dintre mai multe imagini senzoriale. În situația în care elevilor le este indicat, de exemplu, prin bară, atît cuvîntul-stimul, cît și cuvîntul-reacție, exercițiul este, practic, rezolvat. Asemenea tipuri de exerciții ar putea fi formulate ca cerință de a *explica corelația dintre grai și limbă, soare și lumină, pîine și existență*.

Unele sarcini de lucru nici nu tangentează cu problematica asociațiilor, impunînd abordarea altor subiecte, de exemplu, *asociați noțiunea de limbaj al florilor cu obiceicul de a dărui flori la diferite ocazii; asociați ideea de clopot și sunet al clopotului cu diferite situații din viață*.

Itemul *înscrieți imbinările* cu anumite cuvinte este o dovadă a înțelegerii eronate a noțiunii de asociere, reflectată și în ghid: „se vor accepta, în cadrul unui cîmp asociativ, diverse unități de vocabular, referitoare la orice părți de vorbire semnificative, inclusiv substantive proprii, imbinări de cuvinte, citate” (Cartaleanu *et alii* 2003: 7). Acceptînd *imbinările de cuvinte* ca și componentă a cîmpului asociativ trebuie să ținem cont de

STUDII DE LINGVISTICĂ

faptul că acestea sînt *îmbinări stabile* de cuvinte, iar *citatele*, în general, nu reprezintă o componentă a cîmpului asociativ (nu credem că autorii ghidului prin citate au avut în vedere discursul repetat, mai exact formele discursului repetat, care ar putea fi totuși parte componentă a cîmpului asociativ).

În manualul de clasa a VII-a, la începutul fiecărui capitol, se propune construirea cîmpului asociativ al temei/ titlului de bază al unității de învățare. Constatăm însă necorelarea dintre cuvintele-stimul din itemi și tematica unității. Astfel, se sugerează pentru studiu următoarele cîmpuri asociative: *toamnă, școală, teatru* etc. Itemii propuși în manual însă, nu corespund finalității unor asemenea tipuri de exerciții, finalitate care presupune extinderea inventarului lexical și, prin aceasta, consolidarea conștiinței lingvistice a elevilor.

Propunem cîteva modele de exerciții la cîmpul asociativ al cuvîntului *școală*:

Exercițiul 1. Înscrieți toate asocierile care vă vin în minte atunci cînd auziți cuvîntul *școală*.

Menționăm că subiecții implicați în experimentul asociativ⁸ au indicat următoarele cuvinte-reacții pentru cuvîntul-stimul *școală*⁹: *copilărie* – 1/2; *învățător* – 1/2; 2/1; *profesori* – 1/9; 2/11; 3/4; *elevi* – 1/9; 2/5, 3/2; *lecții* – 1/1; 2/2; 3/3; *studii* – 1/3; 2/2; *cărți* – 1/2, 2/4; 3/4; *biblioteca* 2/1; 3/2; *cunoștințe* – 1/1; 2/4, 3/2; *ore* – 1/5; 2/1; 3/1; *note* – 1/2; 3/4; *instituție* – 1/3; 2/1; *bancă* – 1/4; 3/1; *rechizite* – 2/2; 3/3; *colegi* – 1/3; 2/5; *afirmare* – 2/3; 3/1; *învățămînt* – 1/2; 2/3; *plăcere* – 1/2.

Alte cuvinte asociate: *copii, septembrie, izvor, învață, sunet, cimitir, sanatoriu, liceu, scări, ani, experiență, prietenie, avere, bătaie, director, întîmplări, năzbitii, lume, oameni, mediu, frumoasă, mare, fabrică, casă, liniște, muncă, fete, dragoste, învățătură, perspective, absențe, vacantă, satisfacție.*

Exercițiul 2. Alcătuiți un enunț care ar demonstra că aceste cuvinte se asociază.

Exemplu de realizare:

Învățător	Drag ne e învățătorul,/ Cum i-i drag la cerb izvorul, / Precum florii, florii-soarelui / Drag îi este soarele! (Gr. Vieru)
Elevi	Elevii merg voioși la școală./ Elevii clasei a VII-a vor pleca în excursie.
Copilărie	Odată plecat la școală, am zis adio copilăriei.
Profesori	Pe profesori trebuie fie să-i iubim, fie să nu-i ascultăm (Varro).

⁸ Experimentul asociativ a fost realizat în cadrul proiectului instituțional fundamental de cercetare *Cercetarea structurilor asociative ale limbii române și elaborarea Dicționarului asociativ*, derulat la Universitatea de Stat „Alecu Russo” din Bălți. Rezultatele experimentului sînt descrise mai jos.

⁹ Prin bară sînt date numărul cuvîntului în șirul de trei cuvinte-reacție indicate de respondenți la respectivul cuvînt-stimul și numărul de respondenți care au indicat acest cuvînt-reacție.

STUDII DE LINGVISTICĂ

Lecții	Lecțiile sînt interesante cînd profesorul folosește metode interactive.
Studii	Îmi fac studiile la Facultatea de Drept de la Universitatea de Stat din Moldova.
Cărți	Îmi plac cărțile, fiecare din ele îmi deschide o lume aparte.
Cunoștințe	Nu cunoștințele ne înobilează, ci dragostea și năzuința spre adevăr, care se nasc în om, cînd el începe să capete cunoștințe. Acela în care n-au apărut aceste sentimente, nu va putea fi înobilat nici de universitate, nici de erudiție, nici de diplome. (D. Pisarev)
Ore	De obicei, venim bine pregătiți pentru ore.
Note	Am luat note mari la examenul de capacitate.
Bancă	Elevii din clasa întii stăteau în bancă liniștiți și așteptau învățătoarea.
Rechizite	Mi-am cumpărat rechizite școlare.
Colegi	Dinu îi ajută pe colegii de clasă.
Învățămînt	Actualmente, sistemul de învățămînt din Republica Moldova are caracter formativ, iar predarea este centrată pe elev, asigurînd formarea elevului ca personalitate complexă.
Plăcere	Mare parte din plăcerea unei reușite – transformarea sau posesiunea unui lucru – depinde de efortul necesar pentru a o face : „Ce grozav sunt! Ce puternic sunt!!” (G. Papini)

Exercițiul 3. Citiți explicația din dicționar a cuvîntului *școală*. Comparați sensurile propuse cu lexemele-reacții obținute.

Să se observe: Școală s. f. I. 1. Instituție de învățămînt, mai ales, elementar sau mediu. 2. Studiu, învățătură într-o școală. 3. (la sg.) Totalitatea instituțiilor de învățămînt; organizare a procesului de instruire și de educație în școli. 4. Fig. Izvor, sursă de cunoștințe, de învățături etc.; mijloc, sistem de formare, de instruire etc. II. Grup de adepți ai unui maestru, ai unei idei, teorii, doctrine etc. Ext. Ansamblu de idei, principii (filosofice, științifice, artistice) care sînt adoptate de un număr oarecare de oameni (DEXI).

Concluzie: Se constată că dicționarul explicativ fixează sensul cuvîntului, nu însă și uzul reflectat în asociere și care indică asupra faptului cum vorbitorii limbii utilizează limba în actele de comunicare.

Exercițiul 4. Construiți enunțuri cu I și al II-lea sens al cuvîntului. Comparați-le.

Exercițiul 5. Selectați fragmente din textele literare în care cuvîntul *școală* apare în vecinătatea cuvintelor *învățător*, *profesor*, *elevi*, *lecții*, *studii*, *cărți*, *cunoștințe*.

Exercițiul 6. Selectați maxime și cugetări în care apare cuvîntul *școală*.

De exemplu: „Școala cea mai bună e aceea în care și școlarul învață pe profesor” (N. Iorga); „Școala este tot ce vezi și tot ce auzi...” (N. Iorga); „Școala este pîrghia cea mai puternică, pe care se reazimă existența și înălțarea neamurilor” (G. Georgescu);

STUDII DE LINGVISTICĂ

„Școala nu e anticamera vieții, ci unul dintre laboratoarele ei ocupate de copii” (M. Sântimbreanu) etc.

Exercițiul 7. Alegeți din câmpul asociativ al cuvîntului *școală*, cuvintele care răspund la întrebarea *ce fel de ? care?*

Exercițiul 8. Enumerați câteva acțiuni legate de cuvîntul *școală*.

Exercițiul 9. Elaborați un eseu argumentativ folosind o maximă selectată.

Laborator de creație

- Desenați școala viitorului;
- Descrieți, în 10-12 enunțuri, o școală a viitorului;
- Comparați, în 8-10 enunțuri, imaginea școlii Dumneavoastră cu cea de mai jos: „Visez la o școală în care să nu se predea, la drept vorbind nimic. (...) Cîțiva oameni tineri ai lumii să vină acolo spre a se elibera de tirania profesoratului, (...) singurul lucru care le e îngăduit din cînd în cînd e să pună întrebări” (C. Noica)¹⁰.

În baza cuvintelor-stimuli selectate din manualele școlare, ne-am propus realizarea unui experiment asociativ cu elevii claselor a XII-a, experimentul avînd drept scop stabilirea reacțiilor și asociațiilor verbale complexe. Lista de cuvinte-stimuli a inclus următoarele unități: *fîntînă, singurătate, toamnă, drum, artist, casă, existență, clopot, părinte, codru, limbă, dor, pasăre, tăcere, meșter, a învăța, lună, biserică, vis, copac, școală, păstor, soare, rai, scriitor, floare, teatru, poartă, creație, seară, carte*.

Experimentul s-a desfășurat în clasele a XII-a, ale instituțiilor de învățămînt preuniversitar și universitar, elevii fiind grupați a cîte 15-20. Subiecților implicați li s-au propus să scrie în partea stîngă, pe foaie, numerele de la 1 la 31, explicîndu-li-se că numărul marchează ordinea viitoarelor răspunsuri. Apoi li s-a spus următorul lucru: „Eu voi citi tare cuvintele; auzind cuvîntul, voi trebuie să răspundeți la el, prin acele cuvînte (3) care vă vin primele în minte. Lucrul acesta nu-l faceți în voce, ci în scris, scriind cuvintele-răspuns pe hîrtie, în dreptul numărului cuvîntului. Scrieți trei cuvinte în ordinea în care vă vin în minte; dacă nu vă vine niciunul, puneți linioară”.

Elevii au mai oferit următoarea informație suplimentară despre sine: numele de familie, prenumele; sexul; anul și locul nașterii; limba maternă (întrebare de confirmare); studii; specialitatea.

Rezultatele obținute sînt următoarele:

Fîntînă: apă – 1/34; 2/9; 3/4; viață – 1/6; 2/5; 3/0; izvor – 1/6; 2/8; 3/5; adîncime – 1/2; 2/4; 3/0; răcoare – 1/4; 2/3; 3/0; limpede – 1/2; 2/6; 3/1; uluc – 1/0; 2/5; 3/0; coarbă – 1/5; 2/3; 3/0; căldare 1/2; 2/8; 3/2; existență – 2/3; supraviețuire 2/2; curată 2/2; adîncă 2/3; sat 2/2; 3/2; rece 2/3; 3/2; puț – 1/4; 2/3; 4/2; găleată – 2/3; alte cuvinte: piatră,

¹⁰ La orele de limba și literatura română, la care se face predarea-învățarea cîmpului asociativ, se pot propune și jocuri didactice, de tipul, *Salvează cuvîntul, Monologul de cinci minute, Tehnica Acrostihul, Jocul de imaginație, Vorbirea în dodii* (cf. Leahu 2007: 42-59).

STUDII DE LINGVISTICĂ

gard, obicei, sfânt, grădină, necesitate, popas, cumpănă, drum, broaște, conac, iarbă, cal, casă, bucurie, înec, bună, colac, sete, picătură, lacrimă, tradiție;

Singurătate: *trist – 1/7; pustiu – 1/3; 2/3; 3/3; unul – 3/2; melancolie – 1/3; 2/7; 3/2; liniște – 1/5; 2/7; tristețe – 1/16; 2/3; întuneric – 1/2; 2/2; dezamăgire – 2/4; suferință – 1/2; 1/1; 3/2; Eminescu – 1/2; lacrimi – 1/2; 2/4; 3/2; izolare – 1/2; 2/3; alte cuvinte asociate: *singur, mîhnit, intimitate, om, negru, profunzime, timiditate, nostalgie, lucru, dor, casă, regret, orfan, popor, obstacole, interiorizare, deprimare, depresie, moarte, surghiun;**

Toamnă: *frumos – 1/3; 2/3; 3/1; ploaie – 1/1; 2/7; 3/8; rece – 1/3; 2/1; umbră – 2/2; galbenă – 1/9; 2/8; 3/2; trist – 1/1; 2/3; 3/4; frunze – 1/26; 2/6; 3/2; auriu – 1/6; 2/5; 3/1; școala 1/0; 2/4; 3/3; culori – 1/0; 2/3; 3/2; roade – 1/1; 2/1; 3/2; mere – 1/2; 2/0; 3/2; melancolie – 1/2; 2/3; 3/1; gutui – 3/3; frig – 1/1; 2/3; 3/1; dor – 2/1; 3/2; copaci – 2/4; poamă – 2/3; alte cuvinte asociate: *oranj, lucru, cădere, moarte, păsări, întuneric, romantic, fructe, anotimp, veselie, ruginit, roșu, liniște, bogată, nostalgică, nuntă, meditație, boboci, bogăție, nostalgie;**

Artist: *talentat – 1/2; 2/1; 3/1; deștept – 2/2; om – 1/2; actor – 1/1; 2/3; 3/3; teatru – 1/3; 2/3; 3/1; veselie – 1/1; 2/2; muzică – 1/5; scenă – 1/4; 2/3; 3/1; cîntăreț – 1/5; 2/1; dansator – 1/2; 2/1; creație – 1/4, 3/1; cîntec – 1/3; 2/2; alte cuvinte asociate: *personalitate, circ, jonglor, flori, renumit, bogat, portativ, refren, stea, emoții, ingeniozitate, replică, luptă, existență, faimă, piesă, premii, apreciere, muncă, faimă, microfon, înțelept, văzut, viață, talent, expoziție, caiet, star, vedetă;**

Drum: *cale – 1/10; 2/5; 3/1; pietriș – 1/4; 2/3; 3/3; mașină – 1/1; 2/3; gropi – 2/2; deal – 3/2; negru – 2/2; lung – 1/7; 2/2; 3/1; mare – 1/1; 2/2; drumeț – 1/2; 2/1; 3/1; cărare – 1/10; 2/7; potecă – 1/0; 2/2, 3/1; viață – 1/2; 2/2; 3/2; călătorie – 1/3; 2/1; 3/1; oameni – 1/2; 2/1; 3/1; călător – 2/2; infinit – 2/3; 3/1; plecare – 1/2; 2/1; direcție – 2/3; alte cuvinte asociate: *pustiu, departe, veselie, gînd, libertate, pieton, interesant, bun, larg, bătătorit, decizie, drept, scurt, nemărginit, hudiță, ireversibil, aspirație, viitor, poartă, joacă, căruțe, copii;**

Casă: *nuc – 1/1; 2/0; 3/3; vatră – 1/2; 2/2; 3/1; mamă – 1/4; 2/0; 3/3; căldură – 1/3; 2/5; 3/3; părintească – 1/3; frumoasă – 1/2, 2/2; familie – 1/6; 2/10; 3/1; bucurie – 1/0; 2/4; 3/2; liniște – 1/1; 2/0; 3/2; dragoste – 1/0; 2/2; 3/1; dor – 1/0; 2/2; 3/1; acoperiș – 1/3; 2/3; 3/0; pat – 1/0; 2/3; 3/0; masă – 1/9; 2/2; 3/3; părinți – 1/11; 2/3; cămin – 1/3; iubire – 3/2; alte cuvinte asociate: *intimitate, relaxare, colț, spațiu, refugiu, piine caldă, dulap, scaun, copii, farfurii, pom, fîntină, țară, locatari, fundament, ogradă, ciine, fereastră, fericire, plăcere, locuință, origine;**

Existență: *bucurie – 1/3; viață – 1/23; 2/7; respirație – 1/0, 2/2; 3/1; dorință – 2/2; muncă – 3/2; supraviețuire – 1/7; 2/3; 3/0; liniște – 2/3; nemuritor – 2/2; fericire – 2/4; probleme – 1/3; viu – 2/4; frumos – 2/3; 3/1; iluzii – 2/2; 3/1; moarte – 2/2; 3/2; a fi – 1/1; 2/2; a trăi – 1/1; 2/2; sănătate – 2/2; om – 1/6; pămînt – 1/1; 2/3, 3/1; ideal – 1/1; 2/3; vis – 1/1; 2/3; trai – 2/2; veșnicie – 1/1; 2/2, 3/1; alte cuvinte asociate: *mîncare, apă,**

STUDII DE LINGVISTICĂ

libertate, drepturi, atenție, bună, suflet, situații, luptă, umil, cooperare, scop, realizări, dragoste, părinți, afirmare, exagerare, plăcere, a merge, locuință, sens, necesar, ființă, sentiment, natură, baștină, neam, carieră, pace, univers, principii, bani, rude, lumină;

Clopot: *biserică – 1/16; 2/7; 3/4; slujbă – 2/2; sărbătoare – 1/0 2/2, 3/2; sunet – 1/17; 2/ 3; 3/2; muzică – 1/2; 2/4; sfânt – 1/1; 2/5; 3/2; mare – 1/3; 2/1; chemare – 2/3; sat – 2/2; lumină – 1/3; credință – 1/1; 2/3; 3/4; anunț – 3/2; zgomot – 1/3; 3/1; mort – 1/2; dumnezeu – 3/2; dangăt – 1/4; 3/1; trezire – 1/3; 2/2; tradiție – 1/2; 3/1; puritate – 2/2; viață – 2/2; icoane – 1/2; 2/1; 3/2; alte cuvinte asociate: odihnă, veselie, incendiu, galben, zgomot, Crăciun, mesaj, nuntă, suflet, mărinimie, strămoși, școală, zgomot, gălăgios, de parte, ultimul, răsunător, apă, fierbinte, foc, explozie;*

Părinte: *dragoste – 1/5; 2/4; 3/1; mamă – 1/16; 2/1; 3/2; tată – 1/2; 2/9; 3/1; căldură – 2/2; 3/3; bun – 1/2; 2/2; prieten – 1/1; 2/1; 3/2; sfânt – 1/4; 2/1; copil – 1/3, 2/2; 3/2; dragi – 1/0; 2/2; 3/1; viață 1/1; 2/2; 3/2; griji – 1/1 3/2; bucurie – 1/2; siguranță – 2/2; dor – 2/3; alte cuvinte asociate: respect, binecuvântare, fericire, Domn, cruce, aur, preot, înțelegere, casă, bunici, gîngăș, exemplul, filosofie, responsabilitate, iubire, slujbă, educație, supărare, biserică, rugăciune, trecut, afecțiune, încredere, ajutor, dăruință, intelectual, ajutor, nan, înger, învățător, povățuitor, harnic, grijuliu, sfințenie, inimă, suflet;*

Codru: *verde – 1/11; 2/8, 3/3; aer – 1/2; 2/1; 3/1; libertate – 2/3; 3/1; iarbă – 1/5; 2/4; 3/2; pădure – 1/2, 2/3; 3/2; strămoși – 2/1; 3/2; frumos – 1/1, 2/5, 3/2; frunze – 1/2; 2/3; ramuri – 1/1, 2/2, 3/1; liniște – 2/1, 3/2; viață – 1/2, 3/2; flori – 2/4; 3/2; copaci – 1/12, 2/6, 3/1; animale – 1/2; 2/3; 3/1; Moldova – 1/4; 2/0; 3/1; verdeață – 1/6, 2/4, 3/1; frumusețe – 2/4, 3/4; Eminescu – 2/1; 3/1; alte cuvinte asociate: cîntec, mare, toamnă, prospețime, înălțime; umbră, drum, întuneric, viețuitoare, rezervație, foșnet, răcoare, izvor, tezaur, dor, odihnă, natură, stejar, intimitate, examen, lucrare, capricioasă, veșnicie, izolare, buciuc, haiduc, poiană, dumbravă, trecut, regăsire, refugiu, patrimoniu, împrăștiere, frigărui, plai;*

Limbă: *lungă – 1/1; 2/4; sacră – 1/2; 2/2; popor – 1/2; neam – 1/7; 2/4; plai – 1/1, 2/3, 3/1; grai – 1/14, 2/5, 3/1; română – 1/4, 2/8, 3/3; maternă – 1/6, 2/1, 3/2; naționalism – 1/3, 2/2, 3/1; frumoasă – 1/2, 3/1; rea – 2/2, 3/1; înțeleasă – 2/2, 3/1; istorie – 1/2; patrie – 2/2, 3/1; strămoși – 2/2; cuvînt – 1/2, 2/4, 3/1; națiune – 1/2; pămînt – 2/2; sfînt – 1/2; poezie – 1/2; tradiție – 2/2; doină – 1/3; vorbire – 2/2; de stat – 1/1, 2/4; identitate – 2/2; alte cuvinte asociate: stălnicie, sunet, slovă, dialect, organ, literatură, melancolie, luptă, demnitate, baștină, pace, comoară, natal, dicționar, mamă, dificilă, alfabet, carte;*

Dor: *tristețe – 1/3, 2/1, 3/1; doină – 1/1, 2/2, 3/1; melancolie – 1/2, 2/3, 3/2; dure – 1/2, 2/2, 3/2; părinți – 1/6, 2/2; casă – 1/1, 2/5, 3/3; meleg – 3/2; popor – 1/2; sentiment – 1/6; iubire – 1/2, 2/2, 3/1; suferință – 1/3, 2/2; așteptare – 3/2; speranță – 2/2; dorință – 1/2, 2/3, 3/3; muzică – 1/2; singurătate – 1/3, 2/1; mamă – 1/4, 2/2, 3/2; dragoste – 1/3, 2/3, 3/1; alte cuvinte asociate: grai, suspin, mare, patrie, gînd, plăcere, singur, nostalgie, amintire, chin, puternic, îndelungat, frumos, așteptare, tînguire, vis, țară, oameni, timiditate, plai, voință, necesitate, carte, soare, revedere, distanță, familie, școală, departe, lacrimă;*

STUDII DE LINGVICĂ

Pasăre: zbor – 1/21, 2/10, 3/2; cuib – 1/2, 2/3, 3/2; pui – 2/2; măiastră – 1/9; libertate – 1/10, 2/11, 3/11; pene – 1/2, 2/2, 3/1; aripi – 1/8, 2/6, 3/3; cântec – 2/1; 3/3; aer – 1/1, 2/2, 3/1; cer – 2/4, 3/4; pace – 1/1, 2/3, 3/1; ciripit – 1/3, 2/1; alte cuvinte asociate: mică, sentiment, regret, melancolie, aspirație, copac, frumoasă, colivie, văzduh, puritate, vrabie, albastru, înțelegere, înălțime, ciocîrlie, albă, rîndunică, tril, natură, eliberare, destin, lumină, informație, avion;

Tăcere: liniște – 1/36, 2/9; pustiu – 2/4; deșert – 2/1, 3/3; meditație – 1/1, 2/2, 3/1; suflet – 3/3; înspăimîntătoare – 2/3; singurătate – 1/4, 2/8, 3/2; noapte – 2/2; trist – 1/2; sumbru – 2/2; înțelepciune – 2/2; îngîndurare – 2/2, 3/2; puritate – 1/1, 2/3, 3/2; melancolie – 2/3, 3/3; pace – 2/2; plictiseală – 1/1, 3/2; alte cuvinte asociate: vis, luciditate, cafea, confuzie, întuneric, siguranță, supărare, lecție, răspuns, pericol, ignorare, exprimare, gîndire, uitare, vioară, îndelungată, tihnă, izvor, închidere, somn, odihnă, mulțumiri, reculegeri, intimitate;

Meșter: voinic – 1/1, 2/4; Manole – 1/9, 2/2; creație – 1/8, 2/4, 3/1; sculptor – 1/1, 2/2; mănăstire – 1/2, 2/4, 3/1; viitor – 1/1, 2/2, 3/2; case – 1/2, 2/2; zidire – 1/3, 2/2, 3/1; jertfă – 1/4, 2/5, 3/2; iscusit – 1/2, 2/3; muncă – 1/3, 2/2, 3/2; făuritor – 2/2, 3/1; capodoperă – 1/3, 3/2; zidar – 1/3; zid – 1/3; lucru – 1/3, 2/1, 3/1; artă – 1/1, 3/2; biserică – 2/2; Mesia – 1/1, 2/2, 3/1; creator – 1/6, 2/2; clădiri – 1/2; harnic – 1/3; sacrificiu – 1/2, 2/3, 3/1; a făuri – 1/3; alte cuvinte asociate: actor, constructor, tâmplar, instrumente, unelte, frumos, responsabilitate, suprem, talent, meserie;

A învăța: cunoștințe – 1/9, 2/8, 3/1; școală – 1/3, 2/4, 3/2; profesor – 1/3, 2/2, 3/3; minte – 1/1, 2/2, 3/1; plăcere – 1/1, 2/2; studii – 1/3, 2/1, 3/1; bine – 1/2, 2/1; carte – 1/9, 2/3, 3/1; lene – 2/1; 3/2; inteligentă – 1/3, 2/1; a studia – 1/9, 2/4; deștept – 2/3; caiet – 2/2, 3/2; a memoriza – 1/1, 2/3, 3/1; viață – 1/1, 3/3; examen – 2/2; note – 2/1; 3/3; bibliotecă – 2/1, 3/2; a afla – 1/3; informații – 2/2; liceu – 1/2, 2/1; lecții – 1/3; alte cuvinte asociate: responsabilitate, chin, mult, cu folos, a zubri, performanță, pix, teze, Bac, creștere, teme, sistematic, proces, mecanism, gînd, greu, elev, manual, abecedar, poezie, logică, universitate, instruire, aptitudine, necesitate, înțelepciune, ore, a munci;

Lună: noapte – 1/14; 2/10; 3/7; stele – 1/8; 2/6; 3/4; întuneric – 1/1; 2/2; 3/2; dragoste – 1/1; 2/2; 3/4; romantică – 1/4; 2/5; 3/6; cer – 1/9; 2/4; lumină – 1/2; 2/5; 3/4; plină – 1/4; 2/2; frumoasă – 1/4; 2/1; 3/2; intimitate – 1/3; 2/1; galben – 1/4, 2/1; 3/1; lac – 1/2; 2/2; 3/1; iubire – 2/1; 3/2; liniște – 1/3; 2/1; Eminescu – 1/2; 2/1; 3/1; alte cuvinte asociate: spații, alb, mister, aspirație, mare, luceafăr, zile, speranță, beznă, necunoscut, rotund, albastru, cosmos, început, farmec, strălucire, mai, regină, astru, soare, răcoare, frumos, jărat, martor, satelit, cuplu, descoperire, tăcere, seară, întîlnire, astru, nostalgie;

Biserică: Paști – 2/2; icoană – 1/2, 2/4; 3/3; sfințenie – 1/5; 2/1; 3/1; puritate – 1/1; 2/2; 3/3; curățenie – 1/0; 2/1; 3/2; clopot – 1/5; 2/2; 3/3; altar – 1/2; 2/1; 3/2; sfîntă – 1/7; 2/4; 3/1; mărturisire – 1/2; 2/1; rugăciune – 1/7; 2/3; 3/3; părinte – 1/1; 2/3; 3/2; credință – 1/6; 2/3; 3/3; Dumnezeu – 1/3; 2/2; preot – 1/4; 2/1; oameni – 2/3; clopot – 1/3; 2/1; sacră – 1/3; 2/1; creștini – 1/2; 2/1; Casa Domnului – 1/3; alte cuvinte asociate: tradiție,

STUDII DE LINGVICĂ

Dascăl, frumoasă, copii, cimitir, prosperitate, păcate, popă, religie, slujbă, neam, adunare, melancolie, chemare, viață, spiritualitate, învățământ, sinceritate, jertfă, moarte, botez, educație, locaș, lume, cîntec, clopotniță, binecuvîntare, apă sfîntă, cruce, suflet, speranță, paradis, spovedanie, pace, sobor, mănăstire;

Vis: *împlinit – 1/2; 3/3; frumos – 1/5, 2/1; coșmar – 1/3; 2/2; 3/2; realizare – 1/1; 2/3; dorință – 1/11, 2/3, 3/2; tendință – 2/2; realitate – 1/4; 2/2, 3/1; somn – 1/3; 2/1; 3/1; plăcere – 1/4; 2/1; plăcut – 1/1; 2/2; noapte – 1/1; 2/2; 3/1; viață – 1/1; 3/3; libertate – 1/2; 3/1; fericire – 1/1; 2/2; 3/1; speranță – 1/1; 2/3; iluzie – 1/2; 2/1; 3/1; imaginație – 1/1; 2/2; fantastic – 1/1; 2/2; 3/1; aspirație – 1/0; 2/2; 3/1; alte cuvinte asociate: adevăr, muncă, eternitate, posibilități, aspirații, pat, straniu, lacrimi, imagini, evadare, amorfie, miraj, culmi, infinit, poveste, dulce, copilăresc, frămîntare, ireal, mort, astre, lung, urît, fericit, veșnic, fantezie, inconștient;*

Copac: *strămoși – 1/1; 3/4; rădăcini – 1/3; 2/6; 3/3; viață – 1/3; 2/2; 3/7; roditor – 1/1; 2/2; crengi – 1/4; 2/2; 3/2; frunze – 1/14, 2/6, 3/2; roadă – 1/1; 2/2; 3/2; fructe – 1/2; 3/2; arbore – 1/1; 2/2; verde – 1/2, 2/5, 3/3; tainic – 1/1; 2/2, 3/1; pom – 1/3, 3/1; umbră – 2/3; 3/2; floare – 2/1; 3/2; nuc – 1/1, 2/4, 3/2; putere – 2/1, 3/2; foșnet – 1/1; 2/2; statornicie – 1/1; 2/2; alte cuvinte asociate: creștere, înălțime, fructifer, frumos, patrie, casă, lemn, tinerețe, tulpină, dorință, veșnicie, înalt, echilibru, mugur, ram, codru, pădure, mare, darnic, măreție, uscat, siguranță, puternic, carte, voinic, dor, cireșe, trăinicie, bune;*

Școală: *copilărie – 1/2; învățător – 1/2; 2/1; profesori – 1/9; 2/11; 3/4; elevi – 1/9; 2/5, 3/2; lecții – 1/1; 2/2; 3/3; studii – 1/3; 2/2; cărți – 1/2, 2/4; 3/4; bibliotecă – 2/1; 3/2; cunoștințe – 1/1; 2/4, 3/2; ore – 1/5; 2/1; 3/1; note – 1/2; 3/4; instituție – 1/3; 2/1; bancă – 1/4; 3/1; rechizite – 2/2; 3/3; colegi – 1/3; 2/5; afirmare – 2/3; 3/1; învățământ – 1/2; 2/3; plăcere – 1/2; alte cuvinte asociate: copii, septembrie, izvor, învață, sunet, cimitir, sanatoriu, liceu, scări, ani, experiență, prietenie, avere, bătaie, director, întîmplări, năzbîtii, lume, oameni, mediu, frumoasă, mare, fabrică, casă, liniște, muncă, fete, dragoste, învățatură, perspective, absențe, vacantă, satisfacție, Bac;*

Păstor: *tradiție – 1/7; 2/3; 4/2; istorie – 1/3; 2/2; oi – 1/28; 2/14; 3/3; deal – 1/5; 2/2; 3/6; cîmp – 1/2; 2/2; 3/3; toiaș – 1/4, 2/3; 3/2; soare – 1/2; stîină – 1/2; 2/4; 3/5; iarbă – 1/2; 2/1; 3/6; cîine – 1/1; 2/3; 3/2; român – 1/2; munte – 1/1; 2/2; cioban – 1/6; 2/2; 3/1; miorița – 2/3, 3/1; baci – 1/2; 2/1; 3/2; doină – 1/1; 2/2; 3/1; fluier – 1/2; 2/5; 3/2; turmă – 1/2; alte cuvinte asociate: țăran, suliță, caș, lapte, legendă, stăpîn, miros, nai, dulău, cultivator, liber, creator, slujitor, rătăcit, căciulă, harnic, natură, lider, folclor, miel, luncă, sihastru;*

Soare: *stea – 1/1; 2/1, 3/1; căldură – 1/14, 2/11; 3/5; viață – 1/2; 2/6; 3/5; lumină – 1/19, 2/10, 3/3; sclipire – 1/1; 2/1, 3/3; zi – 1/1; 2/3, 3/1; radiație – 2/2; 3/1; pace – 3/2; cer – 1/4; 2/1; bucurie – 1/1, 2/6; 3/3; vară – 2/2, 3/1; raze – 1/5, 2/3; 3/3; copilărie – 2/1; 3/2; fierbinte – 1/3; 3/1; speranță – 2/1; 3/2; cald – 1/4; 2/1; frumusețe – 3/3; alte cuvinte asociate: libertate, plajă, nisip, energie, încredere, dispoziție, existență, prosperare, pu-*

STUDII DE LINGVISTICĂ

tere, sufocare, fericire, pasiune, dimineată, sacru, galaxie, răsărit, mamă, floare, arsuri, bronz, vacanță;

Rai: *fericire* – 1/1, 2/1, 3/1; *viață* – 1/1, 2/1, 3/1; *vis* – 1/1; 2/1; 3/3; *frumos* – 1/5, 2/4; 3/3; *liniște* – 1/2; 2/6; *neobișnuit* – 2/2, 3/1; *suflet* – 1/4, 2/1; 3/3; *lumină* – 2/1; 3/3; *libertate* – 1/3; 2/1; *pace* – 2/2; 3/1; *Dumnezeu* – 1/7; 2/1, 3/2; *bucurie* – 2/1; 3/2; *viață* – 2/4; 3/1; *paradis* – 1/7, 2/1; *îngeri* – 1/3, 2/3; *ideal* – 1/3; *binețe* – 2/2; *eliberare* – 1/4, 2/1; 3/1; *sfințenie* – 1/1, 2/3; *miraj* – 3/2; *sfirșit* – 2/1; 3/2; *confort* – 1/2; 2/1; *eden* – 1/1; 2/3; *credință* – 1/1; 2/2; 3/1; *viitor* – 2/2, 3/1; alte cuvinte asociate: *neființă, pasăre, fructe, egalitate, stea, Adam, împreună, singur, el, curat, puritate, verde, speranță, bunătate, încredere, împlinire, absolut, veșnicie, divinitate, odihnă, viitor, alb, Moldova;*

Scriitor: *personalitate* – 1/2; *scriere* – 1/1, 2/2, 3/1; *opere* – 1/3; 2/2; 3/2; *poezii* – 1/8, 2/3; 3/1; *sentimente* – 2/2; *autor* – 1/2; 2/1; 3/1; *carte* – 1/5, 2/6, 3/2; *peniță* – 1/4; 2/5; 3/2; *cerneală* – 1/1; 2/3; 3/3; *hîrtie* – 1/1, 2/3; 3/2; *litere* – 1/1; 2/2; 3/3; *renumit* – 1/2; 2/1; 3/1; *text* – 1/2, 2/1; *cuvînt* – 1/3, 2/6; 3/2; *pix* – 1/2, 2/6; 3/2; *foaie* – 1/2; 2/2; 3/4; *creație* – 1/3, 2/1; *operă* – 1/2, 2/1; *pană* – 2/2; 3/1; *poet* – 1/3; *geniu* – 1/4; 2/5, 3/2; *Vieru* – 1/1; 3/2; alte cuvinte asociate: *Eminescu, balade, română, nopți nedormite, conținut, titlu, maestru, ilustrare, dorință, a spune, fantezie, frumos, sinceritate, apreciere, gânduri, lampă, povești, comentarii, filozof, gânditor, meditativ, izolare, compozitor, înțelepciune, vestit, straniu, emerit, bun, calm, înțelept, învățat, inspirație, cărturar, ideal, taină, autor, lectură, creator, om;*

Floare: *culoare* – 1/5; 2/10; 3/2; *miros* – 1/9, 2/6; 3/5; *tulpină* – 2/2, 3/1; *pămînt* – 2/1; 3/2; *petale* – 1/11, 2/2, 3/4; *frumoasă* – 1/9, 2/4; 3/2; *rădăcină* – 3/2; *gingașă* – 1/2, 2/7; *miracol* – 2/2; *puritate* – 1/2; 3/1; *spini* – 2/1; 3/2; *apă* – 1/1, 2/2; *roșu* – 1/1; 2/3; 3/1; *iubire* – 1/2; *frumusețe* – 2/1, 3/2; *parfum* – 1/1; 2/2; alte cuvinte asociate: *existență, tandrețe, nectar, fericire, albină, cadou, albastră, țărînă, galben, frunză, sentiment lalea, taină, corolă, prosperitate, trandafir, primăvară, aromă, firav, speranță, plăcere;*

Teatru: *întuneric* – 1/1, 2/2, 3/1; *artist* – 1/5; 2/2; 3/1; *actor* – 1/16, 2/6, 3/4; *scenă* – 1/8, 2/7, 3/4; *act* – 2/3, 3/2; *spectacol* – 1/2, 2/5; 3/2; *spectatori* – 1/2; 3/2; *interesant* – 1/2; 2/1; *frumos* – 2/4, 3/2; *cîntec* – 2/2; 3/4; *scenarii* – 2/2, 3/2; *cortină* – 2/1, 3/3; *piesă* – 1/1; 2/4; 3/4; *flori* – 2/1, 3/2; *viață* – 3/2; *aplauze* – 3/4; *joc* – 1/3; 2/1; *emoții* – 3/2; *artă* – 1/1; 2/2; *plăcere* – 3/2; alte cuvinte asociate: *scaune, dramă, mască, muzică, adevăr, veselie, dans, cîntăreț, poezie, operă, costume, Bălți, mare, rotund, oameni;*

Poartă: *nuc* – 1/1; 2/3; *casă* – 1/8; 2/3; 3/2; *ogradă* – 1/2; 2/3; 3/2; *fier* – 1/1; 3/2; *părinte* – 1/1; 3/3; *mare* – 1/3; 2/2, 3/3; *frumoasă* – 2/2; *deschisă* – 1/2, 2/1; 3/2; *oaspeți* – 1/2; 2/1; 3/1; *rude* – 2/1, 3/2; *gard* – 1/1, 2/1, 3/2; *sat* – 2/2; 3/3; *libertate* – 1/1; 2/1, 3/2; *deschidere* – 1/2, 2/2; 3/4; *aspirație* – 2/1, 3/3; *intrare* – 1/5, 2/1, 3/2; *ieșire* – 2/1, 3/1; *așteptare* – 1/1, 2/3, 3/3; *bunei* – 2/2, 3/1; *lemn* – 1/1, 3/2; *cheie* – 1/2; 2/1; *mama* – 1/1, 3/2; *dor* – 2/1, 3/3; *întîlnire* – 1/1; 2/1; 3/2; alte cuvinte asociate: *cale, plecare, neagră, închisă, refugiu, sărbătoare, revenire, pace, albastră, stăpîn, dorință, gospodărie, scîr-*

STUDII DE LINGVICĂ

țîit, existență, drum, largă, albă, scaun, verde, zgomot, oameni, ciine, fîntînă, musafiri, spațiu, închis;

Creație: creator – 1/9, 2/3, 3/2; operă – 1/1, 2/1, 3/2; gînd – 1/1, 2/2, 3/3; capodopere – 1/1, 2/5, 3/1; jertfă – 1/5, 2/1, 3/2; chin – 1/1, 3/2; lucru – 1/1, 2/3; frumos – 1/4; 2/1; 3/2; artă – 1/2, 2/3, 3/2; poezie – 1/2, 2/1, 3/1; ideal – 1/1, 2/2; 3/1; cititor – 2/1; 3/2; divinitate – 2/2; oameni – 1/1, 3/2; imaginație – 1/2; 2/1; ingeniozitate – 2/2, 3/1; cuvînt – 1/1; 2/1, 3/2; geniu – 1/1; 2/1; 3/2; descoperire – 2/1, 3/2; Dumnezeu – 1/2; alte cuvinte asociate: romane, taină, meșter, libertate, public, eu, stăpînire, terra, proces, afirmare, neprihănire, fruct, idee, vis, misterios, înțeleasă, inovator, spiritual, absurd, veșnic, muză, Orfeu, liră;

Seară: romantism – 1/5, 2/2; 3/2; libertate – 3/2; lună – 1/8, 2/2; 3/5; liliac – 2/2; dragoste – 2/2, 3/3; noapte – 1/3, 2/3; 3/2; stele – 1/2, 2/5; 3/4; tîrziu – 1/1; 2/1; 3/2; întuneric – 1/5; 2/3, 3/2; plimbare – 1/3; 2/2; 3/4; întîlnire – 1/2; 3/1; iubire – 2/1; 3/2; frumusețe – 1/1; 2/3; 3/1; liniște – 1/2, 2/2; 3/4; apus – 1/1, 2/1; 3/2; meditație – 2/2; beznă – 2/3, 3/1; întunecoasă – 2/1; 3/2; vrăjită – 3/2; frumoasă – 2/2, 3/1; alte cuvinte asociate: curățenie, asfințit, greieri, intimitate, mister, cină, sărut, somn, lecții, dor, vuiet, oboseală, fum, rugăciune, haos, caldă, tăcere, univers, armonie, pace, amurg, înfinit, răsărit, lumină;

Carte: exerciții – 2/1, 3/2; chin – 2/1, 3/2; elev 1/1; 2/1; 3/2; lecții – 1/1; 2/2; cunoștințe – 1/9, 2/3, 3/1; texte – 2/2, 3/1; deșteaptă – 1/2; înțeleaptă – 1/1, 2/2; foi – 1/1, 2/2; poezii – 1/1, 2/1, 3/2; scriitor – 1/2; emoții – 3/2; litere – 1/2; 2/1; copertă – 1/2; 3/4; înțelepciune – 1/2, 2/2, 3/2; învățămînt – 1/3, 2/1; 3/1; file – 1/1; 2/2; 3/1; miroso – 2/2; cititor – 3/2; cuvinte – 2/2, 3/2; gînduri – 1/2, 3/2; alte cuvinte asociate: școală, manual, mare, cîntec, plăcere, pagini, viață, pîne, Biblie, meditație, titlu, pix, ochelari, voință, sugestii, cerneală, scris, creație, modele, tezaur, magie, imagini, lectură, izvor, suflet, idei, bogată, comunicare, vorbire, elixir, taină, slovă, iubire, condei, cultură, informație, lume, texte, autori, groasă, interesantă, de povești, fabuloasă, altar, desene, valoare, educație.

Rezultatele experimentului demonstrează că în procesul asocierii:

- se ajunge la cuvinte apropiate, dar nu identice;
- se valorifică polisemia unităților lexicale;
- se acceptă diverse unități de vocabular, care se referă la orice parte de vorbire, inclusiv substantive proprii, îmbinări stabile de cuvinte;
- nu există un răspuns de-a gata, unul singur corect: sunt posibile diferite asocieri, diferite conexiuni între asocieri. ♣

Bibliografie:

- Callo, Tatiana, Ghicov, Adrian, *Elemente de transdisciplinaritate în predare*, Chișinău, Editura Știința, 2007.
- Cartaleanu, Tatiana, Ciobanu, Mircea, Cosovan, Olga, *Limba și literatura română, manual pentru clasa a VII-a*, Chișinău, Editura Știința, 2002.
- Cartaleanu, Tatiana, Ciobanu, Mircea, Cosovan, Olga, *Limba și literatura română, manual pentru clasa a VII-a*, Chișinău, Editura Știința, 2003.

STUDII DE LINGVISTICĂ

- Cartaleanu, Tatiana, Ciobanu, Mircea, Cosovan, Olga, *Limba și literatura română. Ghidul profesorului, clasa a VIII-a*, Chișinău, Editura Știința 2003.
- Curelaru, Mihai, *Analiza asociațiilor* // http://facultate.regielive.ro/cursuri/psihologie/analiza_asociatiilor-4991.html (Curelaru).
- Curelaru, Mihai, *Reprezentările sociale: metode asociative de culegere a datelor*, în *Psihologia socială*, Buletinul Laboratorului „Psihologia cîmpului social”, Universitatea „Al.I. Cuza”, 1999, nr. 3 (Curelaru: 1999).
- Curriculum școlar pentru disciplina Limba și literatura română, clasele a V-a – a IX-a* // http://www.edu.md/files/unsorted/Limba%20si%20literatura%20romana_national_Curriculum.pdf
- DEX = *Dicționar explicativ al limbii române*, București, Editura Univers Enciclopedic, 1998.
- DEXI = *Dicționar explicativ al limbii române*, Chișinău, Editura Arc, Gunivas, 2007.
- Didier, Iulia, *Dicționar de filozofie*, București, Editura Univers Enciclopedic, 2009.
- Ețcu, Ion, *Sintaxa elementară a limbii române. Introducere în sintaxologie*, Chișinău, Concernul Presa, 2000.
- Importanța comunicării în profesia didactică* // <http://www.scribub.com/sociologie/psihologie/comunicare/IMPORTANTA-COMUNICARII-IN-PROF15252474.php>;
- Leahu, Raisa, *Proverbul. Exerciții și jocuri didactice*, Chișinău, Editura Arc, 2007.
- Limba și literatura română. Curriculum pentru clasele a X-a – a XII-a* // [http://www.edu.md/files/unsorted/Limba%20si%20literatura%20romana%20\(scoala%20nationala\).pdf](http://www.edu.md/files/unsorted/Limba%20si%20literatura%20romana%20(scoala%20nationala).pdf);
- Popescu-Neveanu, Paul, Zlate, Mielu, Crețu, Tinca, *Psihologie*, manual pentru clasa a X-a, școli normale și licee, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1998.
- Saussure, Ferdinand de, *Curs de lingvistică generală*, Iași, Editura Polirom, 2007.
- Zlate, Mielu, *Introducere în psihologie*, Iași, Editura Polirom, 2000.

Rezumat: În articol este abordată problematica structurilor asociative sub aspect didactic. Se argumentează necesitatea pierii demersului didactic pe formarea structurilor asociative, avînd ca finalitate extinderea inventarului lexical și, prin aceasta, consolidarea conștiinței lingvistice a elevilor. Sunt propuse modele de exerciții la cîmpul asociativ al cuvîntului *școală*. Sunt prezentate rezultatele experimentului asociativ realizat de autoare.

Cuvinte-cheie: *asociație, structuri asociative, experiment asociativ, curriculum, lexic, conștiință lingvistică.*

Associative structures: didactic approach and associative experiment

Summary: The study approaches the problem of associative structures from a didactic perspective.

The necessary adaptation of the didactic discourse to the formation of associative structures is suggested, which assures an extended lexical inventory and, consequently, consolidation of pupils' linguistic consciousness. Typical patterns of exercises are proposed to the associative field of the word *school*. Also, the results of the associative experiment developed by the author are discussed.

Keywords: *association, associative structures, associative experiment, curriculum, vocabulary, linguistic consciousness*

Cercetarea este realizată în cadrul proiectului instituțional de cercetare fundamentală „Cercetarea structurilor asociative ale limbii române și elaborarea dicționarului asociativ”.